

pristup navodi da postoji i drugačija kultura prošlosti. Kulturnoistorijski obrt koncem 20. veka olakšava poimanje starog načela sociologije saznanja da je svaka stvarnost pre svega društvena konstrukcija. Svaka stvarnost i svaka istorija stvara u konkretnom društvu sliku koja u sebi nosi vlastite izvore i kriterije pouzdanosti. Ukoliko se prihvati fenomenološko načelo da se društvena konstrukcija stvarnosti uvlači u nauku, čiji misaoni kriteriji u finijim oblicima slede norme svesti ljudi u njihovoj svakodnevnicu, onda se problem paralelnog postojanja dva sistema na istoku i zapadu javlja u složenijem obliku od stanja koje sugeriraju TOT. Ne stoje li iza različitih poredaka na istoku i zapadu (naročito kod dve Nemačke) dva različita istorijska sveta smisla sa specifičnim obrascima podruštvljavanja prošlosti. Zar nije realni socijalizam takođe razvijao ništa manje "normalnosti" od zapadnog liberalizma, koja se ispoljavala objektivno u institucionalizovanim oblicima i ideološkim vrednostima, a subjektivno u oblicima raznovrsnog tumačenja realnosti? Ako se ove okolnosti bar delom uvažavaju, problem izgleda drugačiji. Jednoznačna ocena minulog režima prestaje da bude cilj, već to postaje njegova složenija rekonstrukcija koja zahteva ne samo uključivanje kulturne istorije i političke kulture nego i višedimenzionalno proširenje predmeta istraživanja. Sećanja na socijalizam su višeslojna, a "socijalistička vizija istorije" je rezultat ne uvek usklađenih instanci: prožimanje i konkurencija sovjetskih uticaja, komunističke partijske tradicije i nepodudarnih marksističkih vizija društva. Socijalističku historiografiju pisali su naučnici, partijski istoričari, pa čak i sam partijski vrh. Tako stvorena slika istorije stalno je prilagođavana novim potrebama i prenošena stanovništvu preko različitih sredstava masovnog opštenja, jačana ličnim iskustvima i tradicionalizovanim sećanjima, razvijana i nijansirana književnim i filmskim društvenointegrativnim naporima. Ona nije uvek bila izolovana, već se suočavala i sa oprečnim zapadnim viđenjem prošlosti koju u DDR-u nije mogao Zid da spreči.

Složenija vizija DDR – stvarnosti iziskuje i složeniji pristup njenoj rekonstrukciji i višeslojnija tumačenja: sociološki, etnografski, fenomenološki, historicistički. Potsdamski centar za istraživanje savremene istorije, u koji su uključeni i neki saradnici iz DDR-a (T. Lindenberger, M. Sabrow), istražuje osobenost kulture sećanja na DDR i napetost između istorije i stvarnosti DDR-a. Ovoj usmerenosti blizak je i časopis Berliner Debatte Initial, posvećen pretežno istraživanju DDR-a (vid. brojeve 6, 1998 i 1, 1999). Aktuelizovan je hermeneutički pristup, koji traži složeniju rekonstrukciju DDR stvarnosti od bipolarnog antitotalitarnog modela. Kao pođednako važni uočeni su politički uticaji, subjektivna iskustva i autentične prilike u DDR-u. Sabrov koristi pojam diktature koja je počivala na saglasnosti (Konsensdiktatur) ne smatrajući da je ovaj pojam protivrečan i držeći da je DDR, doduše, bila različita od Zapada, ali nije bila nelegitimna. U DDR-u je bilo i zajednica za raspravu (Sabrow 2000). Lindenberger smatra da je pojam vaspitna diktatura prikladniji od totalitarne (Lindenberger 1999), a Bialas velikoj istoriji DDR-a protivstavlja značaj malih biografija (Bialas 1998). Uočljiv je uticaj Fukoovog pojma rasprave, shvaćene kao "sveukupni fond specijalne produkcije znanja koji uključuje sadržaje, ustanove, preradu i predavanje znanja o prošlosti". Cilj je sociološkosaznajni – opis jezičke i medijske moći ideološkog oblika predstavljanja prošlosti. Sabrov uz etnografsko posmatranje nastoji da kulturnoistorijski rekonstruiše prošlost, pitajući se nije li na Istoku vladajuća rasprava stvorila ništa manju "normalnost" nego na zapadu? Drugim rečima, nije li DDR nelegitimna samo zato što se razlikovala od Zapada?